

รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา Traditional Pattern to Buddhism of Tai Lue People in Xishuangbanna

Miss Guangjiao Yu¹ และ อุเทน ลาพิงค์²
Miss Guangjiao Yu¹ and Uten Larping²

Received: 04 June 2026; Revised: 20 April 2026; Accepted: 22 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา 2) เพื่อศึกษาประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา 3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา และ 4) เพื่อนำเสนอรูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการพระพุทธศาสนา ผู้นำศาสนสถาน พระสงฆ์ผู้มีความเชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา ประชาชนชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ โดยเลือกแบบเจาะจง รวมจำนวน 20 รูป/คน การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาประเพณีและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในบริบทของสังคมไทลื้อ โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลเอกสาร การสังเกตภาคสนาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา เป็นระบบวัฒนธรรมที่ผสมผสานความเชื่อพื้นเมืองกับพระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างกลมกลืน ความเชื่อเรื่องผี บรรพบุรุษ และธรรมชาติยังคงมีบทบาทสำคัญในการกำกับศีลธรรมและความสัมพันธ์ของชุมชน โดยสามารถดำรงอยู่ควบคู่กับหลักกรรม บุญ-บาป และหลักธรรมทางพุทธศาสนาได้อย่างไม่ขัดแย้ง ประเพณีทางพุทธศาสนา เช่น การตบแต่ง ตานกองทราย การขึ้นธาตุ เข้าพรรษา และวันสำคัญทางศาสนา ทำหน้าที่เป็นกลไกปลูกฝังคุณธรรม ความสามัคคี และการสืบทอดอัตลักษณ์จากรุ่นสู่รุ่น การวิเคราะห์รูปแบบสามารถจำแนกได้ 5 รูปแบบสำคัญ ได้แก่ (1) รูปแบบการบูรณาการความเชื่อดั้งเดิมกับพุทธธรรม (2) รูปแบบศิลปะและอัตลักษณ์ในวันสำคัญทางศาสนา (3) รูปแบบพิธีกรรมตามวงจรชีวิตในฐานะพื้นที่สืบสานคติธรรม (4) รูปแบบการเยียวยาจิตวิญญาณและความกตัญญู และ (5) รูปแบบนิเวศวิทยาเชิงจริยธรรม และองค์ความรู้ใหม่ BUDDHA Model โดยแนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะระบบความเชื่อทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมวิถีชีวิต ค่านิยม และความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนอย่างเป็นระบบ พระพุทธศาสนาในบริบทของชาวไทลื้อจึงมีลักษณะของพุทธศาสนาในบริบท

^{1 2} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา; Mahamakut Buddhist University Lanna Campus
Corresponding Author, E-mail: khunten2002@yahoo.com

วัฒนธรรม ซึ่งเกิดจากการผสมผสานระหว่างหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา กับความเชื่อพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

คำสำคัญ: ประเพณีของชาวไทลื้อ; พุทธศาสนา; เมืองสิบสองปันนา

Abstract

This research has four objectives: (1) to study the traditions and beliefs of the Tai Lue people in Xishuangbanna; (2) to study the traditions and beliefs of the Tai Lue people related to Buddhism in Xishuangbanna; (3) to analyze the patterns of traditions and beliefs of the Tai Lue people related to Buddhism in Xishuangbanna; and (4) to present the patterns of traditions and beliefs of the Tai Lue people related to Buddhism in Xishuangbanna. Key informants included Buddhist scholars, religious leaders, monks with expertise in Buddhism, local scholars, and government officials in the area, selected specifically, totaling 20 individuals/individuals. This research is qualitative, aiming to study Buddhist traditions and beliefs in the context of Tai Lue society, using methods of document analysis, field observation, and in-depth interviews.

The research findings indicate that the traditions of the Tai Lue people in Xishuangbanna represent a cultural system that harmoniously integrates indigenous beliefs with Theravada Buddhism. Beliefs in spirits, ancestors, and nature continue to play an important role in guiding morality and community relationships, coexisting with the principles of karma, merit, sin, and Buddhist doctrines without conflict. Buddhist traditions such as offering flags, offering sand offerings, ascending to the stupa, the Buddhist Lent, and important religious days serve as mechanisms for instilling virtues, unity, and the transmission of identity from generation to generation. Analysis of these patterns reveals five important forms: (1) Integrated Animism-Buddhism Model (2) Liturgical Art & Identity Model (3) Life-Cycle Ritualization Model (4) Spiritual Healing & Gratitude Model and (5) Ethical-Ecological Model. The new knowledge, the BUDDHA Model, reflects the idea that Buddhism exists not merely as a religious belief system, but also as a cultural structure that systematically shapes the way of life, values, and social relationships of the community. Therefore, Buddhism in the context of the Tai Lue people has the characteristics of Buddhism in a cultural context, resulting from the fusion of Buddhist teachings with indigenous beliefs and local wisdom passed down through generations.

Keywords: Tai Lue traditions; Buddhism; Xishuangbanna

บทนำ

ประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ถือเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมวิถีชีวิต สังคม และจิตวิญญาณของชุมชนมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท ซึ่งไม่ได้มีสถานะเพียงเป็นศาสนา แต่ยังเป็นเสาหลักที่เชื่อมโยงกับความเชื่อพื้นบ้าน ประเพณีท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้ออย่างแนบแน่น หนึ่งในความสำคัญหลักของประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา คือ การสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของชุมชน มีพิธีกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ยังช่วยถ่ายทอดค่านิยมด้านศีลธรรม ด้านความกตัญญู ความเมตตา และการรู้จักแบ่งปัน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ประเพณีเหล่านี้ยังมีบทบาทในการรักษาและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่คนรุ่นหลัง วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ของชาวไทลื้อ มีการปลูกฝังทั้งความรู้ทางพุทธศาสนาและวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ศาสนาและวัฒนธรรม มีชีวิตและหมุนเวียนต่อเนื่องตามกาลเวลา นอกจากนี้ ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมต่าง ๆ ยังทำหน้าที่เป็นกลไกบำบัดทางจิตวิญญาณเมื่อชุมชนเผชิญวิกฤต และเป็นวิธีที่ชุมชนใช้ฟื้นฟูสมดุล ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าศาสนาไม่ได้อยู่แค่ในวัด แต่ฝังแน่นอยู่ในทุกจังหวะชีวิตของชาวไทลื้อ ซึ่งความสำคัญของประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในสิบสองปันนา มิได้จำกัดอยู่แค่พิธีกรรมหรือศรัทธาส่วนบุคคล หากแต่เป็นรากฐานที่หล่อหลอมจิตวิญญาณ สังคม และอัตลักษณ์ของชาวไทลื้ออย่างลึกซึ้ง ทั้งยังเป็นพลังที่หล่อเลี้ยงภูมิปัญญา ความมั่นคงทางจิตใจ และความยั่งยืนของชุมชนในโลกยุคใหม่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ประเทศจีน เป็นรัฐที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูง โดยมีการรับรองกลุ่มชาติพันธุ์รวม 56 กลุ่ม แม้ประชากรส่วนใหญ่จะเป็นชาฮั่น (Han) แต่กลุ่มชาติพันธุ์น้อยอย่างชาวไทลื้อ (Tai Lü) ในเขตปกครองตนเองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน กลับมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น โดยเฉพาะการยึดถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทเป็นเสาหลักในการดำเนินชีวิต (Zhou, M. (2003) พุทธศาสนาในบริบทของไทลื้อ จึงไม่ได้มีสถานะเป็นเพียงความเชื่อทางศาสนา แต่เป็นเสาหลักที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ สังคม และจิตวิญญาณของชุมชนมาอย่างยาวนาน ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกยุคใหม่ (Zhang, J., & Xiao, X. 2018) ความศรัทธาของชาวไทลื้อ สะท้อนผ่านรากฐานทางความคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมทางศาสนา ดังที่ วรรณิดา ถึงแสง (2556) ได้วิเคราะห์ตำนานการสร้างโลกจากคัมภีร์โบราณของสิบสองปันนา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการหลอมรวมระหว่างคำสอนทางศาสนากับภูมิปัญญาดั้งเดิม จนกลายเป็นระบบคุณค่าที่กำหนดวิถีปฏิบัติของชุมชน นอกจากนี้ พุทธศาสนายังทำหน้าที่เป็นสถาบันทางสังคมที่บ่มเพาะจริยธรรมและควบคุมพฤติกรรม โดยมีพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางและผู้นำทางวัฒนธรรมตามทัศนะของ อมรา พงศาพิชญ์ (2541) ซึ่งสอดคล้องกับงานของ กษพรณ จันทรา (2565) ที่พบว่า พุทธศาสนาเป็นแกนกลางสำคัญในการดำเนินชีวิตและสืบทอดอัตลักษณ์ที่มั่นคง แม้ในกลุ่มชาติพันธุ์

ที่โยกย้ายถิ่นฐาน และในมิติของการดำรงรักษาวัฒนธรรม เปรมิวิทย์ วิวัฒนเศรษฐี (2561) ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อ อาศัยประเพณีเป็นกลไกหลักในการธำรงความเป็นกลุ่มก้อน ขณะที่ ศุภชัย ทองสุข (2561) ได้วิเคราะห์ถึงความยืดหยุ่นในการปรับตัวของวัฒนธรรมไทลื้อ ที่สามารถผสมผสานพุทธศาสนาเถรวาทเข้ากับความเชื่อพื้นบ้านและพิธีกรรมเช่นบรรพบุรุษได้อย่างกลมกลืน เพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าของงานวิจัยในปัจจุบัน พระครูวิจิตรพิพัฒนโกศล และคณะ (2565) ได้เสนอรูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ประเพณีเหล่านั้น ยังคงทำหน้าที่เป็นกลไกบำบัดทางจิตวิญญาณและสร้างความยั่งยืนให้กับสังคม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพรวมของประเพณีไทลื้อ วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างประเพณีกับพุทธศาสนา และนำเสนอรูปแบบประเพณีที่สะท้อนถึงการธำรงอยู่ของอัตลักษณ์และระบบคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจความหลากหลายทางชาติพันธุ์และการสืบทอดภูมิปัญญาในโลกยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเพณีของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา
2. เพื่อศึกษาประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมือง สิบสองปันนา
4. เพื่อนำเสนอรูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเรื่อง “รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา” ผู้วิจัยได้วางกรอบและแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดพื้นที่วิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัย คือพื้นที่ชุมชนไทลื้อ นครเชียงรุ่ง อำเภอเมืองฮาย อำเภอเมืองลำ จังหวัดปกครองตนเองเมืองสิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ ใช้การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือมีบทบาทเกี่ยวข้องกับประเพณีและพระพุทธศาสนาในชุมชนไทลื้อ ได้แก่ นักวิชาการพระพุทธศาสนา ผู้นำศาสนสถาน

พระสงฆ์ผู้มีความเชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมจำนวน 20 รูป/คน

3. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ข้อมูลปฐมภูมิที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลดั้งเดิมทางพระพุทธศาสนา อันประกอบด้วยพระไตรปิฎก ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้เป็นฐานในการศึกษาหลักธรรม แนวคิด และหลักการทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับประเพณี ความเชื่อ และวิถีปฏิบัติของชาวไทลื้อ โดยเฉพาะหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ศีลธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้คัมภีร์ดังกล่าวเพื่อวิเคราะห์และอธิบายความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีของชาวไทลื้อในบริบทของพระพุทธศาสนาเถรวาท

3.2 การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาจากหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง โดยเนื้อหาครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวไทลื้อ พระพุทธศาสนาในเขตสิบสองปันนา แนวคิดทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ศึกษา และมานุษยวิทยาศาสนา งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งประกอบด้วยคำถามปลายเปิด

5. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

5.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

- 1) กำหนดวัตถุประสงค์ของการสร้างแบบสัมภาษณ์
- 2) ระบุเนื้อหาและประเด็นหลักในข้อคำถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์
- 3) กำหนดข้อคำถามโดยเป็นคำถามปลายเปิด
- 4) ร่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

5.2 ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของข้อคำถาม ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านโครงสร้างและเนื้อหา (Construct and Content Validity) และพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity Index : CVI) เพื่อให้ได้ข้อคำถามที่มีความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาชัดเจน ซึ่งคำนวณได้เท่ากับ 1.00 ผ่านเกณฑ์คุณภาพ

3) ปรับข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญในการสร้างแบบสัมภาษณ์

4) นำเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญฉบับสมบูรณ์จัดพิมพ์เพื่อนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

6. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสังเกตบริบททางวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 6.1 ติดต่อประสานงานกับชุมชนและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 6.2 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอความยินยอมในการให้ข้อมูล
- 6.3 ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและบันทึกข้อมูล
- 6.4 ถอดความข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Transcription)
- 6.5 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูล (Member

Checking)

7. การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis) โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- 7.1 การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organization)
- 7.2 การกำหนดรหัสข้อมูล (Coding)
- 7.3 การจัดกลุ่มประเด็นสำคัญ (Categorization)
- 7.4 การตีความและสังเคราะห์ข้อมูล (Interpretation and Synthesis)
- 7.5 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical

Description)

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวนำไปสู่การสังเคราะห์ “รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา” ในมิติของโครงสร้างทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และบทบาทของศาสนาในวิถีชีวิตของชุมชน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน มีลักษณะเป็นระบบวัฒนธรรมแบบองค์รวมที่สะท้อนถึงการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านการปรับตัวและผสมผสานระหว่างรากเหง้าดั้งเดิมกับพุทธธรรมและบริบทโลกสมัยใหม่ โดยมีข้อสรุปที่สำคัญจากการสังเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1.1 เอกภาพระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อพื้นถิ่น (Syncretism of Faith) ความโดดเด่นประการแรกคือ การดำรงอยู่คู่กันอย่างแนบแน่นระหว่างพุทธศาสนาเถรวาทและความเชื่อเรื่องผี (Animism) โดยชาวไทลื้อสามารถผสมผสานมิติของความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและเทวดาอารักษ์

เข้ากับหลักการทางศาสนาได้อย่างเป็นเอกภาพ ความเชื่อเรื่องผีไม่ได้ถูกมองว่าเป็นสิ่งขัดแย้งกับหลักปรัชญาพุทธ แต่กลับทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมศีลธรรมระดับชุมชนที่ช่วยรักษาความสมดุลระหว่างคนกับคน และคนกับอดีตผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ

1.2 การแปลงนามธรรมสู่รูปธรรมทางวัฒนธรรม (Concrete Manifestation of Dhamma) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ชาวไทลื้อมีความเชี่ยวชาญในการแปลงหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เป็นนามธรรมให้กลายเป็นกิจกรรมที่จับต้องได้ ผ่านประเพณีตามฤดูกาลและวงจรชีวิต (Life Cycle Rituals) เช่น การตานตุง การตานกองทราย และการบวชลูกแก้ว พิธีกรรมเหล่านี้ไม่ได้ดำรงอยู่เพียงเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ แต่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการปลูกฝังคุณธรรมเชิงปฏิบัติ (Practical Morality) เช่น ความกตัญญู ความสามัคคี และการเสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งถือเป็นความดีที่ปฏิบัติได้จริงในวิถีชีวิตประจำวัน

1.3 นิเวศวิทยาทางจิตวิญญาณและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Spiritual Ecology and Identity) ชาวไทลื้อมีโลกทัศน์ที่ให้ความเคารพต่อธรรมชาติในฐานะสิ่งมีชีวิตวิญญาณ ซึ่งสะท้อนผ่านพิธีกรรมเลี้ยงขุนน้ำหรือการขอขมาป่า แนวคิดนี้เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับพุทธเชิงนิเวศวิทยาที่มองเห็นความสำคัญของสรรพสิ่ง ขณะเดียวกัน การรักษาสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม อาทิ ภาษาลื้อ และการแต่งกายด้วยผ้าขึ้นลายพื้นเมือง ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว คือการใช้สัญลักษณ์เชิงพื้นที่ เพื่อประกาศตัวตนและยืนยันรากเหง้าอย่างมีจิตสำนึก

1.4 การผสมผสานอย่างชาญฉลาดในโลกสมัยใหม่ (Strategic Adaptation) การรักษาอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อ ไม่ได้มีลักษณะของการยึดติดกับอดีตอย่างไร้พรมแดน แต่เป็นการรักษาอัตลักษณ์ที่รู้จักปรับใช้เครื่องมือสมัยใหม่ เช่น การเผยแพร่ธรรมะและภาษาผ่านสื่อออนไลน์ หรือการประกอบพิธีกรรมร่วมสมัย สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าประเพณีไทลื้อมีความยืดหยุ่นสูงสามารถก้าวไปพร้อมกับโลกยุคใหม่ได้โดยไม่สูญเสียตัวตนดั้งเดิม

กล่าวโดยสรุป ประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อคือ ระบบคุณค่าทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมจิตวิญญาณ สังคม และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์ เป็นการผสมผสานระหว่างการเคารพรากเหง้าโบราณกับการดำรงอยู่ในปัจจุบันอย่างสง่างาม ศาสนาจึงไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงในศาสนสถาน แต่แทรกซึมอยู่ในทุกมิติของวิถีชีวิต เป็นพลังที่สร้างความยั่งยืนและความมั่นคงทางจิตใจให้กับชุมชนไทลื้อในโลกยุคปัจจุบันอย่างแท้จริง

2. ผลการศึกษาประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า ระบบความเชื่อและประเพณีของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน มิได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะพิธีกรรมตามคติความเชื่อดั้งเดิม แต่เป็นระบบศีลธรรมแบบองค์รวมที่หลอมรวมพุทธศาสนาเถรวาทเข้ากับวิถีชีวิตอย่างมีชีวิตชีวา โดยสามารถสังเคราะห์ประเด็นสำคัญได้ดังนี้

2.1 การหลอมรวมพุทธธรรมกับความเชื่อพื้นถิ่นในฐานะกลไกควบคุมสังคม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องผีและบรรพบุรุษทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมศีลธรรมที่มีประสิทธิภาพ โดยมีพิธีกรรมเป็นสื่อกลางในการแสดงออกถึงความกตัญญูและการรักษา

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างโลกมนุษย์กับโลกวิญญาณ ความเชื่อนี้ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างขัดแย้งกับหลักพุทธศาสนา แต่กลับทำหน้าที่เป็นฐานรากที่ช่วยเสริมพลังความศรัทธาในเรื่องกฎแห่งกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด ทำให้หลักธรรมทางศาสนาแทรกซึมเข้าสู่ระดับจิตสำนึกของปัจเจกบุคคลได้อย่างแนบแน่น

2.2 พุทธเชิงนิเวศและการสร้างความหมายผ่านวงจรชีวิต ชาวไทลื้อแสดงให้เห็นถึงการปรับใช้พุทธศาสนาเชิงนิเวศอย่างชัดเจน ผ่านการบริหารจัดการพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และการใช้วัสดุท้องถิ่นในพิธีกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ขณะที่ในมิติของวงจรชีวิต ตั้งแต่การเกิด การแต่งงาน จนถึงมรณกรรม ศาสนาพุทธได้เข้าไปมีบทบาทในการให้ความหมายเชิงจิตวิญญาณผ่านพิธีกรรมสืบชะตาและการอุทิศบุญกุศล ซึ่งเป็นการสร้างสมดุลระหว่างความเชื่อเรื่องผี บรรพบุรุษ และหลักพระธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

3. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการสืบทอดผ่านวันสำคัญทางศาสนา การแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมืองและการใช้ภาษาไทลื้อในพื้นที่ทางศาสนา มิได้เป็นเพียงการสื่อสารในชีวิตประจำวัน แต่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่ทรงพลัง โดยเฉพาะในช่วงวันสำคัญทางศาสนา เช่น ปีใหม่ไทลื้อ หรือเทศกาลออกพรรษา พื้นที่เหล่านี้ได้กลายเป็นโอกาสในการรวมพลังทางสังคม และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อยืนยันการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

4. หลักธรรมในฐานะโครงสร้างทางศีลธรรมที่ยั่งยืน ประการสุดท้าย หลักธรรมพื้นฐาน อาทิ ศีล 5 และอริยสัจ 4 ได้กลายเป็นโครงสร้างหลักในการดำเนินชีวิตของชาวไทลื้อที่ก้าวข้ามการเป็นเพียงคำสอนในคัมภีร์ สู่การเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ปัญหาและการฝึกจิตใจอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ระบบความเชื่อของชาวไทลื้อ มีลักษณะเป็นแกนกลางที่เชื่อมโยงชีวิต ความหมาย และความสัมพันธ์ของผู้คนเข้าด้วยกันอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน

3. ผลการวิเคราะห์รูปแบบประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาวิจัย สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยจำแนกออกเป็น 5 รูปแบบเชิงโครงสร้าง (5 Functional Models) ที่สะท้อนถึงการปรับใช้และตีความพุทธธรรมผ่านบริบทท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ ดังนี้

3.1 รูปแบบการบูรณาการความเชื่อดั้งเดิมกับพุทธธรรม (Integrated Animism-Buddhism Model) ความเชื่อพื้นถิ่นเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษและเทวดาอารักษ์ถูกนำมา “ผสมผสาน” กับหลักกรรมและเมตตาทรรณอย่างเป็นระบบ พิธีกรรมที่เคยเป็นเพียงความเชื่อเรื่องโลกวิญญาณถูกยกระดับด้วยการนิมนต์พระสงฆ์มาแผ่เมตตาและแสดงธรรม เปลี่ยนจากการเซ่นสรวงเพื่อการอ่อนวอนสู่การสร้างบุญกุศลตามคติพุทธ ซึ่งเป็นตัวอย่างของการประสานสองศรัทธาอย่างชาญฉลาดเพื่อสร้างความกลมึงทางจิตใจ

3.2 รูปแบบศิลปะและอัตลักษณ์ในวันสำคัญทางศาสนา (Liturgical Art & Identity Model) ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ชาวไทลื้อได้สร้างสรรค์พื้นที่ทางวัฒนธรรมผ่านการใช้

องค์ประกอบพื้นถิ่น อาทิ การประดับตุ๊ก ผ้าแพร และดอกไม้พื้นเมืองภายในวิหาร กิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงการแสดงออกถึงศรัทธาตามหลักศาสนบัญญัติ แต่ยังเป็นการนำเสนอศิลปะทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์เข้ากับพุทธศาสนาอย่างเป็นเนื้อเดียว

3.3 รูปแบบพิธีกรรมตามวงจรชีวิตในฐานะพื้นที่สืบสานคติธรรม (Life-Cycle Ritualization Model) พุทธศาสนาถูกดึงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตตั้งแต่ระดับปัจเจกไปจนถึงครอบครัว ผ่านการบวชลูกแก้ว (การสร้างบุญตั้งแต่วัยเยาว์) การแต่งงาน (พรหมวิหาร 4) และงานศพ (ไตรลักษณ์) พิธีกรรมเหล่านี้คือ พื้นที่สำคัญในการถ่ายทอดและสืบสานคติธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้หลักธรรมไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในตำรา แต่อยู่ในทุกจังหวะของการเปลี่ยนแปลงในชีวิต

3.4 รูปแบบการเยียวยาจิตวิญญาณและความกตัญญู (Spiritual Healing & Gratitude Model) พิธีตักบาตร การตักน้ำ และ การบิณฑบาต ล้วนถูกตีความใหม่ผ่านหลักกรรมและเหตุปัจจัย (อิทัปปิจจยตา) เพื่อทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางจิตวิญญาณในการปิดเป่าสิ่งไม่ดี และส่งเสริมคุณธรรมเรื่องความกตัญญู รูปแบบนี้สะท้อนถึงบทบาทของศาสนาในฐานะกลไกบำบัดทางจิตที่ช่วยให้ผู้คนดำรงตนอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมอย่างมีความหวัง

3.5 รูปแบบนิเวศวิทยาเชิงจริยธรรม (Ethical-Ecological Model) รูปแบบสุดท้ายคือการมองธรรมชาติในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านพิธีกรรมตานกองทราย การขึ้นธาตุ และการพ่อนบูชา น้ำ ซึ่งสอดคล้องกับหลักอหิงสาและความเมตตาต่อสรรพชีวิต การที่ชาวไทลื้อตีความธรรมชาติผ่านเลนส์ทางศาสนาแสดงให้เห็นถึงแนวคิดการอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างมีจริยธรรมและความเคารพในกฎแห่งไตรลักษณ์

กล่าวโดยสรุป รูปแบบทั้ง 5 ประการนี้คือ บทพิสูจน์ถึงพลังของ “ศาสนาทางวัฒนธรรม” (Cultural Religion) ที่ชาวไทลื้อได้สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อรักษาศรัทธาให้มีชีวิตและดำรงอยู่อย่างสง่างามท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ การตีความพุทธธรรมให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นเช่นนี้ ไม่เพียงแต่ช่วยรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไว้ได้ แต่ยังทำให้พุทธศาสนากลายเป็นพลังขับเคลื่อนชีวิตที่แท้จริงในระดับโครงสร้างสังคม

4. การนำเสนอรูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา

การนำเสนอรูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่หลอมรวมกับพระพุทธศาสนาในมิติวิชาการมิได้เป็นเพียงการส่งผ่านองค์ความรู้เชิงมานุษยวิทยาเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดพลวัตทางความคิดและผลกระทบเชิงบวกในหลายระดับ ซึ่งสามารถสรุปและสังเคราะห์ประเด็นสำคัญได้ดังนี้

4.1 การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ต่อพุทธศาสนา (Paradigm Shift in Buddhist Perspectives) การนำเสนอครั้งนี้ ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนมุมมองของผู้ฟังที่มีต่อพุทธศาสนา กระแสหลัก จากเดิมที่ยึดถือความบริสุทธิ์ของหลักธรรมแบบเถรวาทจากส่วนกลาง (Centralized Buddhism) สู่การทำความเข้าใจพุทธศาสนาที่มีชีวิตการที่พิธีกรรมพื้นบ้านอย่างการเรียกขวัญหรือการบูชาผี สามารถดำรงอยู่คู่กับพุทธธรรมได้อย่างไร้รอยต่อ ได้กระตุ้นให้เกิดการตระหนักถึงความหลากหลายของศาสนาในระดับท้องถิ่น ที่สะท้อนถึงศรัทธาอันแท้จริงในวิถีชีวิต

4.2 พลวัตเชิงวิพากษ์และการกระตุ้นสติปัญญา (Critical Dialogue and Intellectual Stimulus) พื้นที่ทางวิชาการได้กลายเป็นพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนที่นำไปสู่การตั้งคำถามเชิงนโยบาย อาทิ บทบาทของระบบการศึกษาไทยในการเปิดรับภูมิปัญญาทางศาสนาท้องถิ่น รวมถึงบทบาทของภาครัฐและวัดในการอนุรักษ์ความเชื่อเชิงลึก ผลลัพธ์นี้ยืนยันว่า งานวิจัยนี้ได้ทำหน้าที่เพียงการให้ข้อมูล (Informative) แต่ได้ทำหน้าที่ในระดับการกระตุ้นความคิดเชิงระบบ เพื่อหาแนวทางรักษาความมั่นคงทางวัฒนธรรมในโลกสมัยใหม่

4.3 การยอมรับศาสนาในบริบทท้องถิ่น (Validation of Localized Religion) ในแง่ของวิชาการ งานวิจัยชิ้นนี้ได้ส่งเสริมแนวคิดศาสนาในบริบท โดยอธิบายว่าการผสมผสานความเชื่อมิใช่การบิดเบือนหลักการ แต่คือกลไกทางวัฒนธรรมที่ช่วยให้ศาสนาสามารถปรับตัวและดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน บทพิสูจน์จากการปรับตัวของชาวไทลื้อแสดงให้เห็นว่า พลังของการยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ศาสนายังคงมีความหมายต่อชุมชนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง

4.4 การขยายตัวของเครือข่ายความรู้และศรัทธาเชิงวัฒนธรรม (Expansion of Cultural Faith and Research Networks) ผลกระทบประการสุดท้ายคือ การสร้างแรงบันดาลใจให้นักวิชาการในพื้นที่อื่น ๆ ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ นำไปสู่ข้อเสนอในการสร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมกัน เช่น นิทรรศการเชิงชุมชน ซึ่งเป็นการยกระดับจากข้อมูลพื้นถิ่น สู่การเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้บนฐานของการยอมรับในความแตกต่างทางศาสนาอย่างเท่าเทียม

กล่าวโดยสรุป การนำเสนอรูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อในครั้งนี้ คือ การฟื้นคืนคุณค่าของศรัทธาเชิงวัฒนธรรมให้กลับมาโดดเด่นบนเวทีวิชาการ เป็นการยืนยันว่าความเชื่อและวิถีชีวิตคือเนื้อเดียวกัน ที่ไม่อาจแยกขาดจากกันได้ และการยอมรับในความหลากหลายทางศาสนาท้องถิ่นนี้เอง คือ หนทางสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในโลกพหุวัฒนธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. อภิปรายผลการศึกษาประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ประเพณีไทลื้อไม่ใช่เพียงมรดกที่หยุดนิ่ง แต่เป็นระบบความคิดและการปฏิบัติที่มีพลวัตสูง ชุมชนสามารถประสานความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษเข้ากับพุทธศาสนาได้อย่างไร้รอยต่อ โดยมองว่าผี คือกลไกทางสังคมที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมและสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กชพรรณ จันทรา (2565) ที่พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ มีระบบความเชื่อที่ผสมผสานกันระหว่างความเชื่อดั้งเดิมและพุทธศาสนา เพื่อกำกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย สะท้อนให้เห็นว่าการรักษาอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อในปัจจุบัน ไม่ได้อยู่บนฐานของการยึดติดกับอดีตอย่างไร้เหตุผล แต่เป็นการเลือกใช้รากเหง้าวัฒนธรรมเพื่อสร้างดุลยภาพในการดำรงชีวิตท่ามกลางโลกสมัยใหม่

2. อภิปรายผลการศึกษาประเพณีของชาวไทลื้อ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาเสนอให้เห็นว่า พุทธศาสนาในสิบสองปันนาทำหน้าที่เป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ (Practical Religion) มากกว่าศาสนาเชิงทฤษฎี โดยมีการแปลงหลักธรรมนามธรรมให้กลายเป็นพฤติกรรมที่จับต้องได้ผ่านพิธีกรรม เช่น การตบตุงและการขึ้นธาตุ ซึ่งเป็นพื้นที่เรียนรู้ทางศีลธรรม และสร้างจิตสำนึกสาธารณะร่วมกัน นอกจากนี้ยังปรากฏแนวคิดพุทธเชิงนิเวศ ที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติอย่างเกื้อกูล ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูวิจิตรพิพัฒนโกศล (2565) ที่ชี้ให้เห็นว่า การรักษาประเพณีทางศาสนาเกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชน โดยมีพระสงฆ์และปราชญ์ท้องถิ่น เป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าศรัทธา ทำให้พุทธศาสนาแทรกซึมอยู่ในทุกมิติของสังคมไทลื้ออย่างยั่งยืน

3. อภิปรายผลการวิเคราะห์รูปแบบประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์รูปแบบชี้ชัดว่า สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของศาสนาในฐานะ “กลไกบำบัดทางจิตวิญญาณ” และ “การจัดระเบียบความหมาย” ให้แก่ชีวิต พิธีกรรมเหล่านี้ช่วยให้ปัจเจกและชุมชนสามารถรับมือกับความไม่แน่นอนของการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงวัยได้อย่างมั่นคง สอดคล้องกับข้อสรุปของ เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์ (2561) ที่ว่าพิธีกรรม เป็นกลไกสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยเชื่อมโยงผู้คนเข้ากับพลังทางจิตวิญญาณผ่านสัญลักษณ์และภาษา เพื่อประกาศตัวตนทางชาติพันธุ์อย่างทรงพลัง

4. อภิปรายผลของการนำเสนอรูปแบบประเพณีและความเชื่อ ในการนำเสนอรูปแบบวัฒนธรรมไทลื้อบนเวทีวิชาการ ไม่ได้เป็นเพียงการให้ข้อมูลแต่เป็นการสร้างพื้นที่ทางปัญญา ที่ท้าทายกระบวนทัศน์พุทธศาสนาแบบศูนย์กลาง ที่เน้นความบริสุทธิ์ของตัวบท สู่การยอมรับใน “ศาสนาในบริบทท้องถิ่น” (Localized Religion) ผลการวิจัยยืนยันว่า การที่พุทธศาสนาไทลื้อสามารถดำรงอยู่ร่วมกับพิธีเช่นผี หรือตำนานพื้นบ้านได้อย่างกลมกลืนนั้น คือ หลักฐานของศักยภาพในการปรับตัวของศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณิดา ถึงแสง (2565) ที่พบว่าตำนานการสร้างโลกของไทลื้อคือ ผลผลิตของการผสมผสานระหว่างความเชื่อพื้นเมืองกับพุทธธรรม เพื่อสะท้อนโลกทัศน์และโครงสร้างสังคม การยอมรับพุทธศาสนาในมิติที่หลากหลายนี้ จึงเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมร่วมสมัยอย่างเท่าเทียม

องค์ความรู้ใหม่

BUDDHA Model คือ แบบจำลองที่สะท้อนว่า พระพุทธศาสนามีใช้เพียงระบบความเชื่อ แต่เป็น “โครงสร้างทางวัฒนธรรมเชิงระบบ” ที่หล่อหลอมวิถีชีวิตชาวไทลื้ออย่างมีพลวัต ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

B – Buddhism in Cultural Context: พุทธศาสนาในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาดั้งเดิมอย่างกลมกลืน

U – Unity of Tradition and Ritual: เอกภาพของประเพณีและพิธีกรรมที่ทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยงศรัทธาเข้ากับโครงสร้างสังคมและการสืบทอดระหว่างรุ่น

D – Dhamma as Social Structure: พุทธธรรมในฐานะโครงสร้างสังคมที่ใช้กำกับระเบียบและคุณค่าทางศีลธรรมของชุมชน

D – Devotion in Cultural Expression: ศรัทธาที่แสดงออกผ่านสุนทรียภาพทางวัฒนธรรม ทั้งในรูปแบบศิลปะ ภาษา และวิถีปฏิบัติที่หลากหลาย

H – Heritage for Multicultural Harmony: มรดกวัฒนธรรมที่สร้างสมดุลและความยั่งยืนในสังคมพหุวัฒนธรรม ช่วยส่งเสริมความเข้าใจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

A – Application of Dhamma in Daily Life: การประยุกต์ใช้ธรรมะในชีวิตประจำวัน ทั้งมิติด้านความคิด พฤติกรรม และการตัดสินใจอย่างเป็นรูปธรรม

บทสรุปเชิงทฤษฎี BUDDHA Model คือ การบูรณาการศรัทธา หลักธรรม และพิธีกรรมให้กลายเป็นเนื้อเดียวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ทำให้พระพุทธศาสนาในสิบสองปันนาไม่ได้หยุดนิ่งอยู่เพียงในคัมภีร์ แต่มีพลวัต (Dynamic) และยืดหยุ่น (Resilience) จนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในโลกสมัยใหม่

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐควรเร่งบันทึกและถอดความรู้ประเพณีความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ประเพณีของชาวไทลื้อจำนวนหนึ่งกำลังเผชิญความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม งานวิจัยในอนาคตควรเน้นการเก็บข้อมูลเชิงลึก การบันทึกพิธีกรรม และการถ่ายทอดองค์ความรู้จากผู้อาวุโสในชุมชน

1.2 ภาครัฐควรพัฒนาสื่อและเวทีสาธารณะที่นำเสนอศาสนาในมุมมองใหม่ การจัดนิทรรศการ งานเสวนา หรือสื่อดิจิทัลที่นำเสนอพุทธศาสนาในบริบทชาติพันธุ์ จะช่วยเปลี่ยนกรอบความคิดของสังคมจาก “ศาสนาแบบตายตัว” ไปสู่ “ศาสนาที่มีชีวิตและเคลื่อนไหว”

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างชาวไทลื้อกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น ไทใหญ่ ไทดำ หรือม้ง เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบการหลอมรวมระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อท้องถิ่นในบริบทที่แตกต่าง ซึ่งจะช่วยขยายองค์ความรู้ด้านศาสนา วัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2.2 ควรสนับสนุนบทบาทวัดและชุมชนในฐานะแหล่งเรียนรู้ร่วมจากผลการวิจัยพบว่า วัด พิธีกรรม และประเพณี เป็นพื้นที่เรียนรู้ที่มีชีวิต ภาครัฐและสถาบันการศึกษาควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมหรือโครงการเรียนรู้ร่วมระหว่างมหาวิทยาลัย วัด และชุมชนชาติพันธุ์ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้จากฐานรากสู่เวทีวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

- กขพรณ จันทรา. (2565). การดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านหนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอน้ำหนาว จังหวัดน่าน. *วารสาร มจร.ทริภุชชัยปริทรรศน์*, 6(2), 16-31.
- เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์. (2561). อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ในพิธีกรรมแห่งชีวิตชาวไทลื้อจังหวัดพะเยา. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 28(2), 173-190.
- พระครูวิจิตรพิพัฒนโกศล (สุเวศน์ หอมนาน), พระราชปริยัติ, พระครูวรารณวิฑูรย์ และชูชาติ สุทธะ. (2565). รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 7(2), 366-382.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- วรรณิดา ถึงแสง. (2556). *ตำนานการสร้างโลกของชาวไทลื้อ: วิเคราะห์จากคัมภีร์โบราณของสิบสองปันนา (สาธารณรัฐประชาชนจีน)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ศุภชัย ทองสุข. (2561). *การศึกษาวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวไทลื้อในสิบสองปันนา: การผสมผสานศาสนาพุทธกับวิถีท้องถิ่น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- อมรา พงศาพิชญ์ (2541). *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Buadaeng, K. (2003). *Buddhism, animism and millenarianism in northern Thailand*. Silkworm Books.
- Cohen, E. (2000). *The Thai canoe cave: And other explorations in Thailand's contemporary culture and society*. White Lotus Press.
- Cohen, P. T. (2009). The resilience of Buddhism in Xishuangbanna. *Anthropological Forum*, 19(3), 313-333.
- Dhammasami, K. (2007). Between two civilizations: Buddhism in Shan States.
- Keyes, C. F. (1995). *Who are the Tai? Reflections on the invention of local, national, and transnational identities*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Xu, H. & Wall, G. (2007). Resilience and sustainable development: Village tourism in Xishuangbanna, China. *Tourism Management*, 28(2), 468-479.
- Zhang, J. & Xiao, X. (2018). Cultural identity and local heritage in an era of globalization: The case of Xishuangbanna, China. *International Journal of Heritage Studies*.
- Zhang, L. (1981). *The social and historical status of the Dai people in Xishuangbanna*. Minzu Yanjiu.

- Zhang, M. & Wang, L. (2019). Cultural innovation and digital preservation of ethnic minority heritage: A case study of the Dai people in Yunnan. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 18(1), 74–93.
- Zhou, M. (2003). *Multilingualism in China: The Politics of Writing Reforms for Minority Languages 1949-2002*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Zürcher, E. (2007). *The Buddhist Conquest of China: The Spread and Adaptation of Buddhism in Early Medieval China*. 3rd ed. Brill.